

Høringsinnspill fra Sjømilitære Samfund

Høring: Totalberedskapsmeldingen - Forberedt på kriser og krig

Innspillsdato: 07.02.2025

Totalberedskapsmeldingen er en god begynnelse, men ikke mer enn det

Totalberedskapsmeldingen er en god begynnelse, men ikke mer enn det Meldingen har mange gode sider, spesielt på det overordnede plan. *Men, regjeringen følger ikke dette opp bevilgningsmessig og raskt nok etter vår mening. Var det ikke alvor likevel og haster det ikke lenger?*

Innledningen gir strategiske prioriteringer for å styrke den sivile beredskapen på en god måte. Regjeringen understreker den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa siden krigen og at den vedtatte styrkingen av forsvaret er historisk, og at det er nødvendig å styrke den sivile beredskapen. Dette tolker vi som *en erkjennelse av ikke tilstedeværende grunnleggende forutsetninger for å lykkes, verken med tanke på den nødvendige støtten til sivilsamfunnet eller sivil støtte til forsvaret, begge deler livsviktige for etablering av et relevant forsvar..*

Forberedt på krise og krig Regjeringen har planlegging og styring av sivil beredskap tverrsektorielt: Beredskapsråd på alle forvaltningsnivåer, utarbeidelse av langtidsplan for sivil beredskap, jevnlig totalberedskapskommisjoner, en nasjonal sikkerhetsstrategi, lov med krav til grunnsikring, tydelige krav til og styrke etatsstyringen innen beredskap. Ingen vesentlige strukturelle endringer skisseres, men Statsministerens kontor skal styrkes med stillinger. Samarbeidet i Norden og med NATO skal styrkes og vertslandsstøttekonseptet skal følges opp.

SMS spør seg hvordan dette skal lykkes uten strukturelle eller forvaltningsmessige endringer av betydelig større omfatning, eksempelvis med et Beredskapsdepartement med beredskap som sektoransvar eller et robust beredskapselement i Statsministerens kontor? Regjeringen fastholder ansvarsprinsippet i totalforsvaret. Den sektor som har ansvaret for en virksomhet i dag under normal drift skal også ha det i krig. Risikoaksept er en del av utøvelsen av ansvarsprinsippet. Dette arbeidet skal og må tilpasses utfordringsbildet og de økonomiske og administrative konsekvenser skal fremmes i de årlige forslagene til statsbudsjett. (Ihht sedvane i prioriteringer og tverrprioriteringer her i landet).

Denne sedvanen er sannsynligvis en av de viktigste grunnene til at verken forsvaret eller totalforsvaret ble styrket før etter 10 år med Russlands aggresjon. Mao- ansvarsprinsippet alene er utilstrekkelig for å sikre tilstrekkelig beredskap.

Det er vanskelig å vurdere i hvilken grad disse tiltakene vil gjøre det sivile samfunn bedre forberedt på krig før vi ser en større grad av konkretisering. Det som skisseres av «strakstiltak,» moderat øking av tjenestepiktige i Sivilforsvaret, styrking av frivillige organisasjoner, oppheving av stopp i bygging av tilfluktsrom, styrking av beredskapskoordinering hos Statsforvalterne og at helsesektoren «skal samarbeide med Forsvaret» er bra, men ikke spesielt betryggende, gitt dagens status. Som eksempel kan nevnes at et nytt sykehus i Finnmark uten tilfluktsrom ble ferdig i 2017. Det nye sykehuset i Narvik som er bygget uten kjeller eller tilfluktsrom og uten formelt samarbeid med forsvaret, beskrives allikevel av helseministeren som et «krigssykehus». Norge har i dag tilfluktsrom til 45 % av befolkningen, Finland har 90%. Meldingen skriver også at evakuering og krigsutflytting skal «vurderes». Gitt erfaringene om hvor raskt situasjonen forandrer seg, bør kanskje evakuering gis høyere prioritet siden vi er trege med å oppfatte alvorligheten i dagens situasjon?

Sammensatte trusler Hver dag utsettes vi for hybrid krigføring. Det er statlige, men skjulte, angrep på oss som ligger under terskelen for væpnet konflikt. *Et illevarslende forvarsel er sjef PSTs advarsel om at sabotasje fra Russland må påregnes*

Regjeringen vil ha systemer for å ha kontroll med nasjonale eiendommer og oversikt over eierskap. De vil også ha en lov om kontroll med utenlandske investeringer. Og Regjeringen vil «styrke sikkerheten i maritim sektor og sikre at det er tett samarbeid og samordning mellom sivile og militære myndigheter, samt mellom privat og offentlig sektor», uten at dette konkretiseres.

Meldingen lister opp en rekke, men dessverre lite konkrete tiltak, og vi trøstes med at regjeringen vil «legge fram en strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon våren 2025». Eksempelvis å utvide bruken av sikkerhetsloven, definere flere virksomheter og objekter som sikkerhetskritiske, eller å etablere en institusjon som skal ivareta psykologisk forsvar, for å etablere motstand mot påvirkningsoperasjoner og forbedre evnen til å hevde oss i kampen innen det kognitive domene kan etter SMS' mening være gode eksempler som egner seg på konkretiserte og prioriterte tiltak som lar seg raskt implementere.

Understøtte militær innsats Regjeringen vil utvikle et totalforsvar som virker i det daglige, og som er forberedt på krig. Det understrekes at dette nå vesentlig dreier seg om sivilsamfunnets evne til å støtte forsvaret og ikke lenger omvendt. Tverrsektoriell innsats styrkes, planer skal harmoniseres, felles grunnlag skal bygges, pilotprosjekter i Nord skal støttes og den sivile motstandskraft styrkes.

SMS vil understreke at teknologisk utvikling, entydig øremerking av en felles motstander og ikke minst Finland og Sveriges inntreden i NATO har skapt et sammenhengende militært

operasjonsområde på den fennoskandinaviske halvøya. Dette betyr at vi ikke lenger kan se bort fra å etablere en felles trusselforståelse og ikke minst hvordan våre nordiske naboer organiserer sivil (og militær) beredskap. Ideelt sett bør det være «sømløshet» i dette samarbeidet, om de nødvendige synergier som trengs for at effekt skal oppnås i et sømløst skandinavisk forsvar.

I dag er forsvaret avhengig av støtte fra alle deler av totalforsvaret. Avhengigheten av sivile, offentlige og private virksomheter og sektorer er varierende, men få steder så stor som innen helse. Denne er derfor velegnet som et belysende eksempel. Regjeringen viser til «En motstandsdyktig helseberedskap – Fra pandemi til krig i Europa»[6] fra i fjor. En ny modell med klargjøring av roller, ansvar og myndighet er under utvikling, og man vil styrke tverrsektorielt samvirke og engasjere næringslivet og frivillige sterkere. *Faktum er at Forsvaret er avhengig av sivil helse fra første øyeblikk i en krigssituasjon. I Helse- og omsorgsministeres helsetale nylig var sivilt-militært samarbeide eller helseberedskap for krig ikke nevnt med ett eneste ord. Virkeligheten er likevel at alle norske sykehus må være forberedt på å bli krigssykehus fra første øyeblikk.*

De utilstrekkelige planleggings- og måleparametere mtp ønsket nivå beredskap i helse er spesielt utfordrende. Dette finnes innenfor krav til ventetider og pakkeforløp og lignende. Sektoren er i tillegg sterkt rettighetsstyrt, noe som vanskeliggjør omprioritering. En krigssituasjon krever omprioriteringer med beredskapsklausuler i alle relevante lover og forskrifter og prioriteringsforskrift og tilhørende veiledninger må utvides og modifiseres. Dette mangler i dag.

Konklusjon *Meldingen er god i den forstand at alt som står i den er fornuftig og nødvendig, men problemet er det som meldingen ikke nevner. Den er ikke tilstrekkelig tydelig på ansvar,*

roller, myndighet, strukturer, kontroll og tilsynsordninger for å sikre måloppnåelse, samt tilstrekkelige bevilgninger og tydelige oppdrag for å få dette gjennomført. I tillegg er det bekymringsfullt at regjeringen ikke prioriterer gjennomføringstid og mer kraftfulle strakstiltak. Dessverre er resultatet at Totalberedskapsmeldingen og Langtidsplanen for forsvaret er i disharmoni. Forsvaret er fortsatt for lite med tanke på personell, materiell og systemer. At det skal utarbeides en langtidsplan for sivil beredskap som allerede er «håpløst akterutseilt» forsvarets langtidsplan er derfor en mager trøst. Vårt forsvar vil av denne grunn stille med et handicap.

[1] Notatet utvikler vårt innspill med basis i artikkel med samme overskrift av Jan Sommerfelt-Pettersen og Guttorm Brattebø som publiseres i SMS' «Norsk Tidsskrift i Sjøvesen» NO 2 2025.